

ZAKONSKA I PROFESIONALNA RAČUNOVODSTVENA REGULATIVA KAO STRATEŠKE KOMPONENTE KVALITETA FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA

Andelković Danijela¹

Petrović Vesna²

Liberakos Ana³

Sažetak: Osnovni cilj istraživanja u ovom radu je da odgovori na pitanje da li finansijski izveštaji definisani zakonskom regulativom u Republici Srbiji na osnovu primene IASB-ovog projekta MRS/MSFI, mogu biti u pogledu njihovog kvaliteta uporedivi sa finansijskim izveštajima u Evropskoj uniji. Osnovni razlog istraživanja je da ukaže da je za potrebe harmonizacije i standardizacije finansijskih izveštaja potrebno obuhvatiti i druge poznate međunarodne računovodstvene regulative, kao što je slučaj sa Direktivom 34 EU. Rezultati istraživanja pokazuju da je primena postojeće zakonske računovodstvene regulative koja definiše primenu MSFI postala ograničavajući faktor kvaliteta finansijskih izveštaja. Takođe, rezultati istraživanja pokazuju da je potrebno prevazići postojeći koncept tehnički orijentisanog računovodstva i razmotriti pitanje šire, potpunije iskazne moći finansijskih izveštaja obuhvatanjem i drugih determinanti nefinansijskog karaktera. Za realizaciju postavljenog

¹ Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment, Cvečarska 2, 21000 Novi Sad, e-mail: andjelkodani@gmail.com

² Univerzitet „Union-Nikola Tesla”, Fakultet za ekonomiju i finansije, Cara Dušana 62-64, 11000 Beograd, e-mail: al.petrovicpn@gmail.com

³ Druga ekonomska škola, Gospodara Vučića 50, 11000 Beograd, e-mail: ana.liberakos@gmail.com

cilja, metodologija koja se koristi u radu obuhvata kvalitativna istraživanja na bazi sekundarnih izvora podataka. Na osnovu toga, u prvom delu rada je data analiza pokazatelja koji ilustruju postojeće stanje kvaliteta finansijskih izveštaja kao rezultat primene zakonske i profesionalne računovodstvene regulative u Republici Srbiji. U drugom delu rada, na osnovu rezultata istraživanja, daju se predlozi za unapređenje računovodstvene regulative za potrebe kvaliteta finansijskih izveštaja.

Ključne reči: računovodstvo / normativna regulativa / finansijski izveštaji / Direktiva 34 EU.

UVOD

Organizacija i sadržaj računovodstvene funkcije preduzeća bitno su uslovljeni važećom normativnom regulativom. U zavisnosti od toga ko uređuje i propisuje računovodstvenu regulativu može se podeliti na: zakonsku regulativu, koju propisuje na nacionalnom nivou država, odnosno ovlašćene državne institucije; profesionalnu regulativu koju donose i promovišu profesionalne organizacije; i internu računovodstvenu regulativu koju donose preduzeća (interna akta) u skladu sa zakonskom i profesionalnom regulativom (Đukić, 2007, str. 302). Kada je reč o kvalitetu finansijskog izveštavanja, daleko veće posledice po kvalitet imaće neusaglašenost između zakonske i profesionalne regulative, što automatski dovodi do neusaglašenosti interne sa profesionalnom i zakonskom regulativom. Zakonska računovodstvena regulativa (na nacionalnom nivou), može u najvećoj meri da odredi ukupnost regulativnog računovodstvenog okvira, strateško upravljanje i na toj osnovi poslovne rezultate korporacije. Zakonska i profesionalna računovodstvena regulativa predstavljaju stratešku komponentu kvaliteta finansijskog izveštavanja za potrebe menadžmenta preduzeća i eksternih korisnika informacija. Pri tome, donošenje zakona i propisa o računovodstvu opredeljuje ukupan regulativni računovodstveni, a time i profesionalni okvir. Na taj način zakonska regulativa obezbeđuje strategije identifikacije koje su superiornije od internih odluka koje donose menadžeri računovodstva na bazi profesionalne regulative. Drugim rečima, donošenje propisa na državnom nivou smatra se egzogenim za odluke pojedinačne firme i

stoga obezbeđuje strategije identifikacije koje su superiornije od endogenih ili internih odluka koje donose menadžeri (Huang, 2020, p. 251–278; Al-Hadi and Habib, 2023). Područje zakonske računovodstvene regulative obuhvata u osnovi sve segmente računovodstva preduzeća, a posebna pažnja je usmerena na računovodstvenu proceduru i finansijsko izveštavanje. Na taj način, zakonska računovodstvena regulativa predstavlja osnovnu pretpostavku kvaliteta finansijskih izveštaja i povećanja njihove iskazne moći, opredeljujući time značaj normativnog regulisanja računovodstva.

Pojava ekonomskih i finansijskih kriza u XX i XXI veku doprinela je „propadanju” većeg broja visokoprofitabilnih kompanija (Madžar, 2018, str. 141; Bukvić i Očić, 2018, str. 227; Kovačević, 2018, str. 339). Pojava sve učestalijih ekonomskih i finansijskih kriza, opšti proces globalizacije svetskog tržišta i veliki uticaj međunarodnih finansijskih organizacija, naročito MMF i Svetske banke, usloveli su potrebu za razvojem nacionalne i međunarodne računovodstvene regulative. Intencija je bila da se izvrši standardizacija i harmonizacija finansijskih izveštaja učesnika uključenih u međunarodnu ekonomiju i trgovinu, kako bi bili na istim ili sličnim osnovama pripremljeni i prezentovani. Proces globalizacije pruža snažan argument u kreiranju nove međunarodne računovodstvene regulative i ukazuje na potrebu za harmonizacijom računovodstvene prakse širom sveta.

Veliki doprinos u definisanju zakonske i profesionalne računovodstvene regulative dao je Odbor za primenu Međunarodnih računovodstvenih standarda (IASB), odnosno njegov projekt Međunarodni standarda finansijskog izveštavanja koji uključuju i Međunarodne računovodstvene standarde - MRS/MSFI (Haskins et. al., 2000, p.3; Prevod Konceptualnog okvira za finansijsko izveštavanje i osnovnih tekstova MRS, odnosno MSFI (2014). Takođe, za potrebe harmonizacije i standardizacije finansijskih izveštaja postoje i druge poznate međunarodne računovodstvene regulative. Pre svega, to se odnosi na Direktivu 34 Evropske unije (EU Direktiva 34, 2013), i američka opšteprihvaćena računovodstvena načela (US GAAP). Pri tome, na nacionalnom nivou računovodstveni sistem, odnosno sistem finansijskog izveštavanja je pod neposrednim uticajem zakonske računovodstvene regulative.

Osnovna svrha ovog rada je da ukaže na postojeći nivo harmonizacije računovodstvene prakse u Republici Srbiji i istraži nove tendencije u zakonskoj računovodstvenoj regulativi koje eksplicitno utiču na kreiranje

finansijskih izveštaja. Takođe, ukazuje se na potrebu za kreiranjem novog potpunijeg sistema finansijskog izveštavanja koji bi obuhvatio pored finansijskih i nefinansijske performanse (Ning et al., 2020; Benet, 2022, p. 317-327). Ahmad and Zabri (2016), u svojoj istraživačkoj studiji primenjuju sistem merenja nefinansijskih performansi kako bi objasnili „povezanost između veličine preduzeća, poslovnog okruženja, učešća vlasnika/menadžera obuhvatajući savremenu proizvodnu tehnologiju i korišćenje nefinansijskih mera performansi.” (p. 476-484). Reč je o formulisanju novog sistema koji dopunjuje klasično finansijsko izveštavanje i finansijska merila pokretačima budućih performansi u kreiranju vrednosti preduzeća. Iz navedene svrhe istraživanja, proizilazi osnovna hipoteza u ovom radu koja ukazuje da je za potrebe menadžmenta preduzeća, a posebno investitora i kreditora, neophodno na osnovu međunarodne računovodstvene regulative kreirati takvu strukturu finansijskih izveštaja koja će se zasnivati na temeljnim kritičnim faktorima uspeha koji se odnose kako na finansijske informacije tako i na informacije nefinansijskog karaktera (znanje, novi poslovni procesi, odnos sa kupcima, nove tehnologije, inovacije). Rad je strukturiran tako da u prvom delu ukazuje na postojeće stanje definisanja računovodstvene regulative u Republici Srbiji i njen uticaj na kvalitet finansijskih izveštaja. U drugom delu rada ukazuje se na unapređenje računovodstvene regulative za potrebe povećanja kvaliteta finansijskih izveštaja i njihove iskazne moći.

POSTOJEĆE STANJE KVALITETA FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA KAO REZULTAT PRIMENE RAČUNOVODSTVENE REGULATIVE

Područje zakonske i na njoj zasnovane profesionalne računovodstvene regulative obuhvata u osnovi sve segmente računovodstva preduzeća, a posebna pažnja je usmerena na računovodstvenu proceduru i finansijsko izveštavanje. Ukupnost odnosa i povezanost između finansijskog računovodstva, menadžmenta i eksternih korisnika informacija ima svoje okvirno uporište u računovodstvenoj regulativi. Pri izradi finansijskih izveštaja ističe se značaj normativnog regulisanja sa ciljem obezbeđenja potpunih i vernih informacija o ekonomsko-finansijskom položaju, uspešnosti poslovanja preduzeća za potrebe eksternog i internog izveštavanja. Prema Alexander and Nobes (2010),

finansijsko izveštavanje može se normativno regulisati na više načina uključujući:

- zakonsku regulativu, kao što je Zakon o trgovačkim društvima (Companies Act) i Trgovački kodeksi (Commercial Codes);
- ostala pravila koja izdaju pojedina ministarstva vlade (kao što je slučaj sa ministarstvom finansija) ili odbori koji su pod njihovom kontrolom;
- pravila berzi i normativnu regulativu vlade koja se odnosi na berze;
- računovodstvene smernice i standarde koje izdaju odbori računovodstvene struke;
- računovodstvene smernice ili standarde koje izdaju nezavisna tela privatnog sektora koja deluju u javnom interesu (p. 48).

Jedan od razloga zbog čega se normativna regulativa računovodstva tretira na različite načine u različitim zemljama jeste taj što se priroda pravnog sistema međunarodno razlikuje. U privredno razvijenim zemljama sveta mogu se identifikovati dva glavna sistema: „rimsko kodificirano pravo” i „običajno pravo”. Većina zemalja u kontinentalnoj Zapadnoj Evropi ima sistem prava koji je baziran na rimskom pravu. Reč „kodificirano“ može se povezati sa takvim sistemom. Na primer, trgovački kodeksi detaljno postavljaju pravila za računovodstvo i finansijsko izveštavanje. Vodeći autori iz međunarodnog računovodstva, na bazi empirijskih istraživanja, došli su do rezultata koji ukazuju da postoji veći broj uzroka međunarodnih razlika u finansijskom izveštavanju. Među njima, u literaturi se najčešće navode sledeći: 1) pravni sistem, 2) izvori finansiranja, 3) odnos finansijskog i poreskog izveštavanja, 4) uticaj domaće računovodstvene profesije, 5) nivo inflacije, 6) mikroekonomska teorija, 7) poslovni razvoj, i 8) istorijske slučajnosti-aksidani (Alexander et. al., 2005, p. 22). Navedene razlike dovode u pitanje mogućnost poređenja finansijskih izveštaja entiteta iz raznih zemalja. Problem kompatibilnosti se posebno ispoljava prilikom analize stranih finansijskih izveštaja za potrebe donošenja investicionih i kreditnih odluka. Stoga, pri analizi takvih finansijskih izveštaja njihovi korisnici moraju pažljivo identifikovati uzroke uočenih razlika, tj. moraju utvrditi da li one potiču iz razlika u računovodstvenim merenjima, osnovnim faktorima okruženja (pre svega, društvenim, političkim, pravnim, ekonomskim) ili su uslovljene realnim razlikama atributa koje se mere.

Prema Zakonu o računovodstvu (Zakon o računovodstvu, 2013, 2019, 2021), nacionalna računovodstvena regulativa u Republici Srbiji je isključivo rezultat određenog dela međunarodnog okruženja. Slična je situacija i u nekim drugim zemljama. Nurunnabi et. al., (2022) razmatraju „uticaj obaveznog usvajanja MSFI u Saudijskoj Arabiji. Međutim, računovodstvena regulativa Repbulike Srbije treba da odražava i druga okruženja, posebno kad je reč o zemljama kontinentalne Evrope. Takođe, računovodstvena regulativa treba da uvažava i specifičnosti Repbulike Srbije koje se ogledaju kroz njenu bogatu računovodstvenu praksu i druge brojne činjenice. Jedna od činjenica odnosi se na pravni i poreski sistem zemlje. Isto tako, različite zemlje imaju različite strukture finansijskih institucija i izvore finansiranja. Sve to, između ostalog, preovlađujuće opredeljuje formu i sadržinu finansijskih izveštaja kao i strukturu njihovih korisnika. Otuda se zasigurno pred svakom zemljom može postaviti fundamentalno pitanje oblikovanja finansijskih izveštaja u funkciji njihovog kvaliteta u skladu sa zakonskom regulativom, potrebama i interesima korisnika finansijskih informacija. U tom smislu, empirijska istraživanja Becker et. al., (2022,) u periodu od 2005. do 2007. ukazuju na prilagođavanje zakonske i profesionalne regulative MSFI u Sjedinjenim Američkim Državama prema zahtevima harmonizacije u uslovima globalizacije, i u skladu sa potrebama i interesima korisnika informacija (p.20). U Republici Srbiji usvajanjem Zakona o računovodstvu i reviziji 2006. godine i 2009. godine (Zakon o računovodstvu i reviziji, 2006, 2009), kao i prethodno pomenutih Zakona o računovodstvu (Zakon o računovodstvu, 2013, 2019, 2021), nastavljeni su napori u cilju organizacije računovodstvene profesije i postizanja potpune harmonizacije finansijskih izveštaja sa međunarodnom računovodstvenom regulativom. Pomenutim zakonima o računovodstvu i reviziji, kao i novim zakonima o računovodstvu, Republika Srbija je prihvatila Međunarodne standarde finansijskog izveštavanja (MSFI) kao jedini okvir finansijskog izveštavanja svih preduzeća. Sve to ukazuje da pored države, postoji i druga veoma važna usmeravajuća snaga zakonske regulative koja se odnosi na računovodstvenu profesiju. Potvrda navedenog stava nalazi se u pomenutim Zakonima o računovodstvu i reviziji i kasnije novim Zakonima o računovodstvu, preciznije njihovom delu koji reguliše pitanje profesionalne regulative. Odredbe pomenutih

Zakona koje se odnose na profesionalnu regulativu, odnosno primenu Međunarodnih računovodstvenih standarda ili Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja (MRS/MSFI) treba da omoguće sastavljanje kompatibilnih finansijskih izveštaja. Finansijski izveštaji koji sadrže relevantne, pouzdane i jasne informacije i koji su uz to uporedivi sa finansijskim izveštajima drugih preduzeća, smatraju se važnim instrumentom zaštite interesa investitora i poverilaca.

Međunarodni računovodstveni standardi odnosno Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja (MRS/MSFI) predstavljaju primarnu osnovu na kojoj se bazira veoma izražen proces svetske harmonizacije finansijskog izveštavanja. Prema Dmitrović Šaponja i sar., (2012), „Harmonizacija finansijskog izveštavanja zahteva od računovodstva da obezbedi efikasnije sagledavanje finansijskog položaja velikih kompanija (i ostalih poslovnih subjekata) u cilju veće zaštite kapitala i smanjenja rizika u investiranju. Na globalnom nivou utvrđena su određena računovodstvena pravila u cilju ostvarivanja uporedivih finansijskih izveštaja. Opšta usklađenost finansijskih izveštaja je upravo zahtev harmonizacije u uslovima globalizacije“ (str. 23). Kada je reč o aktivnostima u definisanju profesionalne regulative prema Barth et al. (2012), tu treba navesti i uticaj poznatih računovodstvenih institucija u svetu, odnosno njihovih odbora na usklađivanju Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja (MSFI) i Opšteprihvaćenih računovodstvenih principa (US GAPP). To doprinosi da se u svetu primenjuju ista računovodstvena pravila sadržana u profesionalnoj regulativi.

UNAPREĐENJE RAČUNOVODSTVENE REGULATIVE ZA POTREBE KVALITETA FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA

Kada je reč o unapređenju računovodstvene regulative za potrebe povećanja kvaliteta finansijskih izveštaja potrebno je poći od postojećeg stanja i činjenice da je Republika Srbija usvajanjem Zakona o računovodstvu i reviziji 2006. godine i 2009. godine (Zakon o računovodstvu i reviziji, 2006, 2009), kao i Zakona o računovodstvu (Zakon o računovodstvu, 2013, 2019, 2021), prihvatila AISB-ov projekt IAS/IFRS kao jedini okvir finansijskog izveštavanja svih entiteta. Pri tome, za potrebe harmonizacije i standardizacije finansijskih izveštaja nije se vodilo računa da postoje i druge temeljne međunarodne

računovodstvene regulative. Pre svega, to se odnosi na Direktivu 34 Evropske unije (EU Direktiva 34, 2013), i usklađeno sa njom na američka opšteprihvaćena računovodstvena načela (US GAAP). Veoma je značajno sa aspekta jedne nacionalne ekonomije, i unapređenja računovodstvene regulative da svaka zemlja ima svoj računovodstveni sistem prilagođen njenim interesima, njenom okruženju i sopstvenoj računovodstvenoj praksi. Svakako, uz primenu onih segmenata međunarodne računovodstvene regulative koji bi doprineli kvalitetu finansijskih izveštaja za potrebe eksternih korisnika, a posebno entiteta koji se kotiraju na berzi. Primer takvog pristupa je Indija (Adhikari et. all., 2021). Konvergentni oblik indijskih računovodstvenih standarda (Ind AS), nastao je kao rezultat približavanja i prihvatanja kako određenih opšteprihvaćenih računovodstvenih principa (IGAAP) tako i Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja (MSFI). Jednostrano i isključivo prihvatanje MSFI može dovesti do pogrešne procene kapitala ili pogrešne procene kompanije koja se kotira na berzi (Meeok et all., 2021). Kada je reč o Evropskoj uniji, Direktiva 34 EU dopušta (ne propisuje) primenu IAS/IFRS za potrebe sastavljanja konsolidovanih finansijskih izveštaja za kompanije koje se ne kotiraju na berzi. Uporedivost finansijskih izveštaja kao jedan od načina komunikacije između kompanija država članica Evropske unije je u stalnom porastu, imajući posebno u vidu značaj koji iz toga proizilazi za njihove korisnike. Ukoliko finansijski izveštaji ne sadrže sve informacije koje su korisnicima potrebne, oni ne obezbeđuju potreban okvir pomoću kojega korisnici informacija mogu da upoređuju konkretne informacije do kojih dolaze iz drugih izvora (Kothari & Barone, 2012, p.1). U tom procesu ključnu ulogu ima Međunarodna federacija računovođa (IFAC), koja je putem standarda utvrdila računovodstvena načela i principe i time u velikoj meri harmonizovala računovodstvo, odnosno sistem pripreme i prezentovanja finansijskih izveštaja.

Smatramo da AISB-ov projekt IAS/IFRS nije usklađen sa potrebama i interesima preduzeća u zavisnosti od njihove veličine, posebno kada je reč o interesima malih i mikro preduzetnika u pogledu njihovog regulativnog opterećenja. Računovodstvena regulativa kao pretpostavka kvaliteta finansijskih izveštaja za potrebe investitora i kreditora o tome mora voditi računa. Velika, srednja i mala preduzeća su posebni entiteti u smislu organizacije i regulative finansijskog izvještavanja. Stoga,

postavlja se pitanje u kojoj meri mala i srednja preduzeća tako proizašle informacije koriste za potrebe eksternih korisnika informacija. Wakil & Petruska (2022) u svojoj empirijskoj studiji izvode dokaze u slučaju Kanade, da obavezno usvajanje MSFI različito utiče na računovodstveni kvalitet velikih i malih javnih preduzeća. Prema Mamić i sar. (2015), empirijska istraživanja su potvrdila da je pojednostavljenje računovodstvene regulative opravdano, jer bi imalo uticaja na smanjenje troškova. Vrednost kvaliteta informacija zbog pojednostavljenja računovodstvene regulative neće biti umanjena (str. 593-607). Prema Tuček i sar. (2014), „Ključno obeležje regulativnog okvira je uvažavanje načela „think small first”, odnosno proporcionalnosti koje u određenoj mjeri pojednostavljuje zahteve objavljivanja, izveštavanja i revizije razlikujući velike i srednje preduzetnike i subjekte od javnog interesa od malih i mikro preduzetnika, kao i načela primerenosti koje svakoj državi članici Evropske unije daje mogućnost da određena pitanja iz područja korporativnog izveštavanja i revizije uredi primereno nacionalnim privrednim uslovima i interesima, vrsti i veličini, te značaju određenih subjekata (str. 41-60).” Takođe, standardi računovodstvene regulative u Republici Srbiji nisu usklađeni sa aspekta harmonizacije i standardizacije finansijskih izveštaja sa mnogim drugim ključnim odrednicama Direktive 34 Evropske unije. To svakako utiče i na kvalitet informacija iz finansijskih izveštaja sa aspekta uporedivosti sa finansijskim izveštajima drugih učesnika na međunarodnom tržištu, posebno onih koji se kotiraju na berzi. Unapređenje nove zakonske i profesionalne računovodstvene regulative uvažavanjem i drugih temeljnih međunarodnih regulativa, treba da pruže doprinos ispravnijem i preciznijem sastavljanju finansijskih izveštaja u narednom periodu, radi stvaranja preduslova za strateško upravljanje i na toj osnovi donošenje pouzdanijih finansijsko – poslovnih odluka u budućnosti.

U svetu su poznata brojna empirijska istraživanja pojedinih ključnih standarda MSFI čiji rezultati doprinose unapređenju zakonske i profesionalne računovodstvene regulative. Jedan od ključnih standarda odnosi se na MSFI 15 – Prihodi od ugovora sa kupcima. Kabir and Su (2022) upravo na bazi empirijskih istraživanja u slučaju Australije i Novog Zelanda ukazuju na relevantnost navedenog standarda i daju dokaz o uticaju MSFI 15 na praksu priznavanja prihoda i finansijske izveštaje preduzeća. Isto tako, na slučaju kompanija koje se kotiraju na berzi u Poljskoj, Cereola (2022), izvodi dokaze o uticaju i relevantnosti

MSFI 8, koji se odnosi na praksu obelodanjivanja kada je reč o finansijskim izveštajima. Činjenica je da rezultati empirijskih istraživanja i iskustvo sa primenom MSFI poboljšava performanse analitičara i pozitivno utiče na unapređenje računovodstvene regulative za potrebe kvaliteta finansijskih izveštaja (Barniv et. al., 2021). Kontroverzni aspekt Međunarodnog standarda finansijskog izveštavanja (MSFI) 8 omogućava firmama da definišu profit (ili gubitak) na različitim osnovama u zavisnosti od principa merenja i priznavanja prema MSFI. U vezi sa tim, postavlja se pitanje da li dobijeni podaci o segmentima koji nisu u skladu sa MSFI korisni. Gottsche et al., (2021), u svojim empirijskim istraživanjima dolaze do rezultata koji ukazuju da određeni segmenti firme koji nisu u skladu sa MSFI dovode do manje tačnih predviđanja analitičara. Činjenica je da unapređenje računovodstvene regulative na bazi empirijskih istraživanja koja ukazuju na probleme u vezi sa primenom MSFI treba da pruži ključni doprinos povećanju kvaliteta finansijskih izveštaja u narednom periodu za potrebe internih, a posebno eksternih korisnika informacija (pre svega, postojećih i potencijalnih investitora).

Drugi aspekt unapređenja zakonske i profesionlane računovodstvene regulative za potrebe povećanja kvaliteta finansijskih izveštaja rezultat je brojnih empirijskih istraživanja računovodstvene prakse i iskazanih potreba korisnika informacija. Rezultati istraživanja ukazuju na potrebu revizije postojeće računovodstvene regulative, i na toj osnovi kreiranje potpunijih finansijskih izveštaja koji bi zadovoljili sve složenije potrebe korisnika informacija. Potrebno je prevazići postojeći koncept konvencionalnog, tehnički orijentisanog računovodstva i razmotriti pitanje šire iskazne moći finansijskih izveštaja obuhvatanjem i drugih determinanti nefinansijskog karaktera (istraživanje i razvoj, nove tehnologije, inovacije, znanje, satisfakcija kupaca). U tom kontekstu, Benet et al. (2022), ukazuju na mogućnosti pretvaranja merenja nefinansijskog učinka u finansijske performanse (p. 317-327). Kako navode Vunjak i Ostojić (2014), ono što je bitno to je da „fokusu finansijskog izveštavanja i poslovanja treba imati u vidu kako finansijske pokazatelje (likvidnost, solventnost, profitabilnost), tako i nefinansijske pokazatelje“. Drugim rečima, potrebno je istražiti novi pristup finansijskom izveštavanju, kako za potrebe menadžmenta preduzeća, tako i za postojeće i potencijalne investitore i kreditore. U tom pravcu potrebno je izvršiti reviziju zakonske

regulative i postojećih MSFI i razmotriti koncept šireg uticaja MSFI na ekonomiju. Smatramo da je za potrebe korisnika informacija i njihovog interesa potrebno definisati dopunske ili alternativne mere performansi u odnosu na opšteprihvaćene računovodstvene principe - US GAPP i Međunarodnu federaciju računovođa (IFAC), koja je putem standarda utvrdila računovodstvene postulate i na taj način harmonizovala sistem pripreme i prezentovanja finansijskih izveštaja.

Primena modela izbalansirane karte rezultata (Balanced Scorecard - BSC) je dobar primer istraživanja alternativnih mogućnosti sistema merenja performansi koji bi bio dopuna finansijskim izveštajima, u funkciji povećanja njihovog kvaliteta. Faraji et al., (2022), navode da je primena konceptualne strukture Balanced Scorecard prikazana u 3742 dokumenta u periodu od 1992. godine kada je prvi put izašla publikacija Kaplan and Norton (1992) do 2020. godine, sa 2638 distinktivnih ključnih reči. Takođe, u svojim istraživanjima koristili su ključne reči koje se odnose na „Balanced Scorecard“, „Strategije“, „Mere performansi“ (finansijske i nefinansijske), i došli do rezultata da je rad BSC sa 4253 citata bio najčešće citirani članak. U tom konterktstu, Tawse and Tabesh (2023) objavili su istraživanje u kojem se ukazuje šta se je moglo naučiti za trideset godina primene Balanced Scorecard (p.123-132). Da bi se istakao značaj primene strategijskih informacija, finansijskih i nefinansijskih, računovodstveni izveštaji o ostvarenjima preduzeća često se sada zasnivaju na kritičnim faktorima uspeha preduzeća. Jedna dimenzija obuhvata finansijske informacije a druga nefinansijske informacije. U tom kontekstu koriste se odgovarajuće mere performansi (Nørreklit, 2002, p. 591-619). U fokusu navedenog pristupa je uravnoteženje svih faktora koji čine osnovu rasta i razvoja korporacija. Prema Vuković i sar. (2020), p. 41-58), „nefinansijsko izveštavanje sadrži informacije o relevantnim merama koje utiču na razvoj poslovanja i njegove rezultate, neophodne alate za razumevanje razvoja, poslovnih rezultata i položaja preduzeća. Tržište i regulativni okvir (zakonski i profesionalni) vrše snažan pritisak na razvoj održivog računovodstva koje postaje sve prihvaćenije u savremenoj poslovnoj praksi“(41-58). Novi koncept unapređenja finansijskog izveštavanja nametnuo je potrebu revizije zakonske i profesionalne računovodstvene regulative u kontekstu integralnog pristupa finansijskoj i nefinansijskim dimenzijama u kreiranju i stvaranju vrednosti preduzeća. Ovakav pristup doprineo bi vernijoj inforamcionoj osnovi za potrebe menadžmenta preduzeća i eksternih korisnika informacija.

ZAKLJUČAK

Zakonska i profesionalna računovodstvena regulativa predstavljaju stratešku komponentu kvaliteta finansijskog izveštavanja za potrebe menadžmenta preduzeća i eksternih korisnika informacija. Pri tome, donošenje zakona i propisa o računovodstvu opredeljuje ukupan regulativni računovodstveni, a time i profesionalni okvir. Na taj način zakonska regulativa obezbeđuje strategije identifikacije koje su superiornije od internih odluka koje donose menadžeri računovodstva na bazi profesionalne regulative. Polazeći od uverenja da se kvalitet finansijskih izveštaja može obezbediti tako što će se odustati od nacionalnih računovodstvenih standarda i prihvatiti Međunarodni računovodstveni standardi, Zakon o računovodstvu Republike Srbije nametnuo je obaveza njihove primene. Na osnovu toga, Republika Srbija prihvatila je AISB-ov projekt IAS/IFRS kao jedini okvir finansijskog izveštavanja svih entiteta, ne vodeći računa o drugim ključnim međunarodnim računovodstvenim regulativama. Pre svega, to se odnosi na Direktivu 34 Evropske unije i usklađeno sa njom na američka opšteprihvaćena računovodstvena načela (US GAAP). Na osnovu rezultata istraživanja može se zaključiti da se postojećom profesionalnom regulativom koja je definisana Zakonom o računovodstvu Republike Srbije, ne može obezbediti potreban uslov standardizacije i harmonizacije finansijskih izveštaja koji bi doprineo njihovom kvalitetu za potrebe menadžmenta preduzeća i eksternih korisnika (pre svega, investitora i kreditora). To implicira reviziju postojeće računovodstvene regulative u Republici Srbiji, koja se zasniva na AISB-ov projektu MRS/MSFI.

Rezultati istraživanja pokazuju da je potrebno razmotriti pitanje šire, potpunije iskazne moći finansijskih izveštaja obuhvatanjem i drugih determinanti nefinansijskog karaktera. Navedene konstatacije i istraživanja u radu potvrđuju postavljenu hipotezu na početku ovog rada, da je za potrebe menadžmenta preduzeća i eksternih korisnika informacija neophodno na osnovu referentne međunarodne računovodstvene regulative kreirati takvu strukturu finansijskih izveštaja koja će se zasnivati na temeljnim kritičnim faktorima uspeha koji će obuhvatiti kako finansijske informacije tako i informacije nefinansijskog karaktera. U tom procesu neophodno je preispitati dosadašnju oblast zakonske i profesionalne računovodstvene regulative u kontekstu nove perspektive sadržaja finansijskih izveštaja.

LITERATURA

1. Adhikari, A., Bansal, M., Kumar, A., (2021). *IFRS convergence and accounting quality: India a case*, Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, 45, 100430.
2. Ahmad, K., Zabri M. S. (2016). *The Application of Non-Financial Performance Measurement in Malaysian Manufacturing Firms*, Procedia Economics and Finance, Volume 35 (476-484).
3. Al-Hadi, A., Habib, A. (2023). *Consequences of state-level regulations in accounting, finance, and corporate governance: A review*, Advances in Accounting, 60, 100630.
4. Alexander, D. and Nobes, C. (2010). *Finansijsko računovodstvo - međunarodni uvod*, prevod, četvrto izdanje, Mate, d.o.o., Zagreb.
5. Alexander, D., Britton A., Jorissen, A. (2005). *International Financial Reporting and Analysis*, Second Edition, Thomson.
6. Barniv, R. R., Myring, M., Westfall, T. (2021). *Does IFRS experience affect analyst's performance?* Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, 46(3):100443.
7. Barth, E. M., Landsman, R. W., Lang, M., Williams, C.(2012). Are IFRS and US GAPP-based accounting amounts comparable?, *Journal of Accounting and Economics*, 54, 68-93, Elsevier B.V.
8. Becker, K., Daske, H., Zeff, A. S. (2022). *IFES adoption in the United States: An analysis of the role of the SEC's Chairs*, Journal of Accounting and Public Policy, Published on line 13 septembar, 107016.
9. Benet, N., Deville, A., Raies, K., Valette-Florence, P. (2022). Turning non-financial performance measurements into financial performance: The usefulness of front-office staff incentive systems in hotels, *Journal of Business Research*, 142(C) 317-327.
10. Bukvić, T., Očić, Č. (2018). *Finansijalizacija kao uzročnik i multiplikator krize*, Serbian Academy of Sciences and Arts, Department of Social Sciences Committee Economic Sciences, Proceedings of Economic Sciences, Book XIV book.
11. Cereola, J. S., (2022). *The impact of IFRS-8, segment reporting, on the disclosure practices of Polish listed companies*, Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, Vol. 47. 100466.
12. Dmitrović, Šaponja Lj., Petković, Đ., Jakšić, D. (2012). *Računovodstvo*, Ekonomski fakultet, Subotica.

13. Đukić, T. (2007). *Izveštavanje o novčanim tokovima preduzeća u Republici Srbiji*, Teme, 31 (2) 301-314, Ekonomski fakultet u Nišu.
14. *EU Directive 34* (2013). the EEC Official Journal, 182/19, Brussels.
15. Faraji, O., Ezadpour, M., Rahrovi, A. (2022). *Conceptual structure of balanced scorecard research: A co-word analysis*, Evaluation and Program Planning, 94(2):102128
16. Gottsche, M., Kuster, S., Steindl, T. (2021). *The usefulness of Non-IFRS segment data*, Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, Elsevier, 43(C).
17. Haskins, E. M., Ferris, R. K., Selling, I. Th. (2000). *International Financial Reporting and Analysis: A Contextual Emphasis*, Second Edition, McGraw-Hill, International Editions.
18. Huang, S., Roychowdhury, S., Sletten, E. (2020). *Does Litigation Deter or Encourage Real Earnings Management?* The Accounting Review 95 (3).
19. Kabir, H., Su, L. (2022). *How did IFRS 15 affect the revenue recognition practices and financial statements of firms? Evidence from Australia and New Zealand*, Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, 12 November, <https://doi.org/10.1016/j.interacc.2022.102128>.
20. Kaplan, R. S. and Norton, D. P. (1992). *The Balanced Scorecard – Measures that Drive Performance*, Harvard Business Review, Vol.70, No 1.
21. Kothari, J. and Barone, E. (2012). *Finansijsko računovodstvo - međunarodni pristup*, prevod, Data Status, Beograd.
22. Kovačević, M. (2018). *Causes of the deep economic crisis in Serbia, Conundrum of the prime movers of the global economic crisis*, Serbian Academy of Sciences and Arts, Department of Social Sciences, Committee for Economic Sciences, Proceedings of Economic Sciences, Book XIV book.
23. Madžar, Lj. (2018). *Conundrum of the prime movers of the global economic crisis*, Serbian Academy of Sciences and Arts, Department of Social Sciences, Committee for Economic Sciences, Proceedings of Economic Sciences, Book XIV book.
24. Mamić, S.I., Dečman, N., Sever, I. (2015). *The influence of accounting regulation simplification on the financial reporting of micro entities*

- *the case of Croatia*, Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 28 (1).
25. Meeok, C., Sehee, K., Yewon, K., Byung-Hee, L., Woo-Jong, L. (2021). *IFRS adoption and stock misvaluation: Implication to Korea discount*, Research in International Business and Finance, Elsevier, vol. 58(C).
 26. Ning Liu, K., Hu, C., Chen Lin, M., I Tsai, T., Xiao, Q. (2020). *Brand knowledge and non-financial brand performance in the green restaurants: Mediating effect of brand attitude*, International Journal of Hospitality Management, Volume 89, 102566.
 27. Nørreklit, H. (2002). *The balanced scorecard: What is the score? A rhetorical analysis of the balanced scorecard*, Accounting, Organizations and Society, 28 (6).
 28. Nurunnabi, M., Donker, H., Jermakowicz, K. E. (2022). *The impact of mandatory adoption of IFRS in Saudi Arabia*, Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, 17 November
 29. *Prevod Konceptualnog okvira za finansijsko izveštavanje i osnovnih tekstova MRS, odnosno MSFI* (2014), Službeni glasnik RS, br. 35.
 30. Tawse, A., Tabesh, P. (2023). *Thirty years with the balanced scorecard: What we have learned*, Business Horizons, Volume 66, Issue 1.
 31. Zakon o računovodstvu (2013). Službeni glasnik RS, broj 62
 32. Zakon o računovodstvu (2019). Službeni glasnik RS, broj 73.
 33. Zakon o računovodstvu (2021). Službeni glasnik RS, broj 44.
 34. Zakon o računovodstvu i reviziji, Službeni glasnik RS, br. 46/06 i 111/09.
 35. Vunjak, N., Ostojic, S. (2011). *Strategy of operational planning at the bank level*, Annals of the Faculty of Economics in Subotica, 47 (25): 39-48.
 36. Vuković, R., Vukić, M. N., Sesar, D. (2020). *Non-financial reporting as part of sustainability accounting with the examples of good practices*, Journal of Accounting and Management, 10(1):41-58
 37. Wakil, G., Petruska, A. K. (2022). *Does mandatory IFRS adoption affect large and small public firms' accounting quality differently? Evidence from Canada*, Advances in Accounting, 57(3):100598.

LEGAL AND PROFESSIONAL ACCOUNTING REGULATIONS AS STRATEGIC COMPONENTS OF FINANCIAL REPORTING QUALITY

Danijela Anđelković

Vesna Petrović

Ana Liberakos

Abstract: *The basic aim of the research in this paper is to answer the question of whether the financial statements defined by the legislation in the Republic of Serbia, based on the IASB IAS/IFRS project implementation, could be comparable with the EU financial statements in terms of quality. The main reason for this research is to point out the necessity of including other international accounting regulations, such as EU Directive 34, for financial reporting harmonization and standardization needs. The research results show that the existing legal accounting regulations implementation defined by the IFRS has become the limiting factor for financial reporting quality. Additionally, the research results indicate the need to overcome the existing concept of technically oriented accounting and consider a broader, more completely expressed power of financial reporting that includes other non-financial determinants. In order to reach the set aim, the methodology used in this paper includes qualitative research based on secondary data sources. On that basis, the first part of the paper provides an indicator analysis that illustrates the existing financial reporting quality situation as a result of legal and professional accounting regulations implementation in the Republic of Serbia. In the second part of the paper, based on the research results, we provide suggestions for improving accounting regulations for financial reporting quality needs.*

Keywords: *accounting / normative regulations / financial reports / EU Directive 34.*